

Százötven év, hat költő és négy nemzedék válogatott verseit átfogó „kollektív mű” Grandpierre Attila *Apám szíve dobog bennem* című könyve, melynek fő vezérfonala az öröklődés csodája és a családi összetartozás élménye. Hogyan

74 Muhel Gábor

APÁM SZÍVE DOBOG BENNEM

Válogatás a

Grandpierre-család verseiből

élnek bennünk tovább őseink? Miféle kozmikus genealógia köti össze a létezők összességét? Hol a helye az egymást követő generációknak a Természet egyetemes rendjében, illetve a társadalom és történelem összefüggésrendszerében? A szerző gyűjtőmunkája nyomán közzétett váloga-

táskötet többek között e kérdésekre keresi a választ. Emellett szubjektív bepillantást enged azokba a sajátos individuális univerzumokba is, melyekben a szerzők világérzékelése úgy szembeesíti az olvasót az alapvető és korokon átívelő lét- és ismeretelméleti problémákkal, hogy beszédmódja mindvégig az érthetőség és a humánus keretein belül marad. A Grandpierre K. Endre által alapított Titokfejtő Kiadó gondozásában napvilágot látott versgyűjtemény 2013 decemberében jelent meg, s külön érdekessége, hogy címlapját Grandpierre Károly *Egy pillanat az Örökkévalóságból* című festményének részlete díszíti.

A Grandpierre-családban már több mint másfél évszázada hagyomány a verselés. Felmenőik 1572-ben menekültek Franciaországból Svájcba a Szent Bertalan-éji hugenotta-mészárlás elől, majd 1827-ben Charles Grandpierre Genfből települt át Kolozsvárra. Fia, Grandpierre Károly, előbb Garibaldi szabadságharcosa, majd Kossuth tollnoka lett. Petőfihez írt versével kivívta még Vahot Imre író, szerkesztő nagyrabecsülését is. A következő nemzedékben Dr. Grandpierre (Bod) Károly szintén írt verseket, majd őt követte a sorban ifj. Grandpierre Károly, aki sajnos nem érthette meg első és egyetlen verseskötete kiadását. Testvére, Grandpierre K. Endre történeti munkái mellett költőként is ismert, három verseskötete jelent meg. Műveit a kommunizmus idején tilólistára tették, többek között ez az oka, hogy megalapította említett kiadóját, ami jelenleg is működik. Fiainak, Dr. Grandpierre Károly festőművésznek egy, míg Grandpierre Atilla csillagász-zenésznek két verseskötete jelent meg. Utóbbi amellett, hogy a természettudományok doktora, eddig tizenkét könyvet adott ki édesapja és a saját műveiből, melyek a történelem és a Világegyetem talányainak tudományos igényű megfejtésére töreksznek. Ez a szándék hívta életre a Titokfejtő VHK-kör működését is, melynek tevékenysége főként underground körökben vált ismertté a rendszerváltás előtti Magyarországon. Magánemberként, a fizikai tudományok kandidátusaként,

illetve az MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont tudományos főmunkatársaként rendszeresen tart prezentációkat, előadásokat, külföldi és magyar publikációinak száma több százra tehető. Ezen kívül a legendás *Vágtázó Halottkémek*, majd a *Vágtázó Csodaszarvas* énekes-szövegírója, író, költő, a Magyar Írószövetség tagja. Ő maga saját honlapján olvasható biográfiájában alkotói-kutatói tevékenységéről a következőképpen vall: „*Csillagászati és zenei munkám szorosan összefügg, és feltárja az Élő Világegyetem mindannyiunk életét, életvitelét alapvetően érintő, legnagyobb és legszemélyesebb titkait. Az egyik ilyen titok számomra nem titok többé: rájöttem, az Élő Világegyetemnek az a terve az emberiséggel, hogy egyre jobban kiteljesedő, egyre magasabb boldogságot érjen el. Ha csatlakozunk ehhez a kozmikus tervhez, és életvitelünkben teret biztosítunk a célravezető, rendszeres, alapos ember-felelő tevékenységnek, egyéni és közösségi téren egyaránt, akkor az emberiség megtisztul, csatlakozhat a kozmikus érzésvilághoz.*” (= <http://www.grandpierre.hu/site/bemutatkozás/eletrajz>).

Az *Apám szíve dobog bennem* kötet is hasonló a céllal került a nagyközönség elé.

A könyvben mintegy hatvan alkotás található, melyek a család több mint másfél évszázadon átívelő szellemiségét keltik életre. Megszületését a hagyományörzésen túl az is elősegítette, hogy Grandpierre K. Endre hagyatékában szerepelt egy kiadatlan verseskönyv, melyből sokszor olvasott fel a gyerekeinek esténként. Nagybátyjának, ifj. Grandpierre Károlynak is van egy még meg nem jelent kötete, amelyből szintén kerültek be versek. Grandpierre Atila, a kötet szerkesztője az MTI-nek elmondta: a könyv fő vonala a családi összetartozás, az ember és a természet egybeforrottsága; nem véletlen tehát, hogy e gondolatok mentén válogatta össze a verseket. Kronológiai szempontból a költemények sorrendje szintén az egymást követő generációk folytonosságát reprezentálja: nyitó darabja a Grandpierre Károly által jegyzett *Petőfihez* című mű, míg a sort stílusosan a címadó vers zárja. Ez a szerkesztési metódus áttételesen az Élet és az Anyatermészet folyamatos áramlását képezi le, ami – ismervén a szerző tudományos munkásságát – korántsem meglepő. A Nap és a Világegyetem élő természetéről írott könyvei ugyanis olyan, a panteizmustól korántsem idegen, antropikus és teleologikus világképet tárnak eléink, melyben minden összefügg mindennel, ily módon a létezők összessége egyénileg és közösségi szinten is a kibontakozásra, kiteljesedésre hivatott. Gondolatmenetét természettudományos és filozófiai érvekkel alátámasztva mutat rá arra is, hogy a Mindenségben léteznie kell valamiféle logikus szervezőerőnek, ami létrehozza, fenntartja és irányítja a kozmikus koherenciát. Így bukkant rá a fizikai (tapasztalati) valóság szintjén

a legkisebb hatás elvére (Hamilton-elv), biológiai szinten az élet elvére (Bauer-elv) és tudati szinten az értelem elvére, mely hármast az ún. hierarché foglalja egységbe. Mivel e felfogás gyökere egyetemes és a messzi régmúltból ered, közvetetten számos kultúra és természetvallás alapját is adja.

76 Nem kivétel ez alól az ősi magyarok világképe sem, ami szintén a Kozmosz és a Természet mágikus tiszteletén alapul. Ennek a holisztikus valóság-elméleti koncepciónak köszönheti a kötet is relevanciáját és ebből a teljességigényből eredeztethető a család fontosságának hangsúlyozása.

A kötet bemutatójára 2014. február 25-én került sor a Magyar Írószövetség Székházában, ezt megelőzően január 17-én ismertető jelent meg róla a *Litera* hasábjain (= <http://www.litera.hu/hirek/grandpierre-attila-apam-szive-dobog-bennem>). Itt többek között közlésre került Grandpierre Attila *Az ismeretlen szerelme* című verse, ami számos tekintetben rokonítható *Az élet szerelme* című írásával. Olyannyira, hogy talán nem túlzás állítani, hogy az előbbi gyakorlatilag összefoglalja az utóbbiban teoretikusan kifejtett univerzális világszerelme koncepcióját. Lényegében arról van szó, hogy „*csak a végtelenség végzetes erejű, gáttalan vonzásában szabad élni, hogy elménket a legmagasabb eszmények felé tángítsa, elme-eszmélő eszmék felé, a lélek végtelen szabadsága felé.*” (= <http://mek.oszk.hu/02500/02572/02572.pdf>). Ebben a kontextusban sokatmondóak *A Mindenség, a vers és a valóság* sorai is: „A mindenség, a vers és a valóság / a semmi a valami és a végtelen / a semmi nem a valami hiánya, hanem a minden mindensége / a semmi a minden határtalansága!” Mint okfejtés kétségtelenül nem új keletű, mégis rámutat arra az epistemológiai és egzisztenciális szándékra, melynek gyűjtőpontjában a lét alapkérdéseinek megválaszolása és a valóság alaposabb megismerésének szándéka áll, s ami egyfajta költészetelméleti elgondolásként is felfogható. Éppen ezért fontos a kötetben elfoglalt pozíciója: korántsem véletlen ugyanis, hogy saját beválogatott versei között ez a költemény szerepel az első helyen. A szöveg nem kevesebbet sejtet, mint azt, hogy a művészetnek megvan az a tulajdonsága, hogy egyéni és közösségi szinten kapcsolatot teremtsen a filozófia és a modern kozmológia között, így lehetőséget ad arra, hogy az ember tetszhalott szellemi állapotából felébredjen, s ontológiai pozícióját meg- és felismerje. Mivel a kreativitás, az alkotótevékenység végső soron a természetes világrendből táplálkozik, a műalkotás is ennek a teremtő erőnek az eredménye. Ennek értelmében a mű sem lehet más, mint a teremtett világ analógiája, mikrouniverzum a makrouniverzumban, az abszolútum szubjektív tükröződése és kivételése az individuum szűrőjén keresztül.

Grandpierre Attila több versét népszerűsége ellenére a hivatalos irodalmi kánon nem fogadja el legitim költészeti produktumként, ami nem meglepő, ha figyelembe vesszük, hogy szövegei olykor valóban nem mentesek a

világnézeti elfogultságtól és a művészetelméleti-társadalomkritikai mozzanatoktól. Ám joggal tehető fel a kérdés: ha ez a fajta költészet nem nyerhet létjogosultságot a mainstream irodalmi körökben, akkor miféle poétikának tekinthető például az avantgárd irodalom vagy a mai posztmodern líra? E szövegekben ugyanis a túláradó, komplex képek, a látomás- 77 szerű, szürreális trópusok korántsem öncélúak, s nem merülnek ki az unalmas, közhelyes formai stilizációkban. Hiba lenne ezért azt gondolnunk, hogy a szubjektív hangnem, továbbá a nyelvi és tipológiai keretek megtörése csupán szerzői attitűd lenne. Már csak azért sem az, mert a Grandpierre-család költői korántsem a társadalmi elvárások, a protokoll és a kánon kiszolgálása végett ragadtak tollat, hanem azzal az átfogó igénnyel, hogy a művészet természetes és egyetemes attribútumait az önkifejezés útján érvényre juttassák. Erről az *Új világekorszakot akarok* című írásban is meggyőződhetünk, ahol a szerző programot kíván adni az alkotás új dimenzióinak és le akar számolni az emberek személyes vágyainak, érzékenységének kiszolgáltatásával. Az üzleti érdekek kulturális világuralmáról megfogalmazott véleményéről tájékoztatnak azok a sorok is, amik a művészet eredeti lényegétől megfosztott funkciójára kívánnak rámutatni: „a művészet mint művi utánczás csak pár ezer éves, / az élet mesterségessé tétele hívta elő, / a természet művi lefedését / a mágikus látás kiszorítását, a mágikus művészetet a lényegi világban utazást / művi artifikális, mesterséges termékekkel lefedni.” Ezzel szemben a valódi művészet az ember belső világából fakad és a természetes alkotóerő centrumából bomlik ki, amit a szerző *A Mindenség őrijítő varázsa* című kötetében világösztönnek nevez. A világösztön tulajdonképpen nem más, mint „a legősbibb, legemberibb ösztön, a világ megismerésének vágya, a kíváncsiság, a parttalan, kozmikus tudásvágy, a világgal való összemérhetőség, a világegésszel összekapaszkodás vágya, önmagunk próbatétele, a legistenibb ösztön, a világösztön, aminek rendeltetése, hogy a világ természetét kibontsa. Ahogy egyéni létünk az emberiség és a világ létén alapszik, úgy alapszik a világösztönön a fajfenntartás és az önfenntartás ösztöne. A szexuális ösztön a világösztönön alapulva teljesedik ki emberi szerelemmé.” (In. Grandpierre Attila: *A Mindenség őrijítő varázsa*. Seneca. Bp. 1994. 65.) Ez az az elementáris erő, ami táplálja kreativitást, a valóság teremtésének és formálásának mágikus képességét, de ez a forrása a megértésnek és a tudásváagnak is. Amennyiben tehát a világot megismerni vágyó szubjektum ráhangolódik a Mindenség kozmikus áramforrására, akkor az önmegismerés egyben a Kozmosz megismerése is, hisz az analógia törvénye szerint lényegét tekintve mindkettő azonos lényegű. A *Varázslóvá varázsoló* című vers szintűgy ezt az ismeretelméleti problémát tárgyalja, s nem kevesebbet állít, mint hogy „bizonyos varázslók elvarázsoltak

bennünket” (mely kijelentés végső soron a természetes világlátás ellenében fennálló hatalmi apparátus kritikájaként értelmezhető). Az embernek azonban módjában áll, hogy visszavarázsolja magát önmagát varázsló varázslóvá,

78 újra meglelheti eredeti természetét, és megnyílhat benne egy olyan világ, melyben összesűrűsödik az egész kozmosz és a „a semmi a valami végtelensége, határvesztése, a minden minden mindensége.”

(Erről tudósít a *Kozmikus társkeresés* című vers is: „Én vagyok: a Semmi / így mindent akarok.”) Hasonló témát jár körül *Az ember és az őserő* című költemény, ami voltaképpen arra kérdez rá, hogy az emberek „hol rontották el a világot”. Ha ugyanis „láthatatlan szerevező erő fog össze / mindent”, akkor elfogadhatatlan, hogy „mindent a sárba ránt egy arctalan erő” és „életek harmatát orozza el még gyer- / mekkorban az élet- és emberellenes / civilizáció”. Már Hamvas Béla is rámutatott, hogy „*az őskorban [...] az anyagi természetet a szellemi valóságtól nem választották el és a kettőt nem látták külön; amikor a természetet művelték, a művelést a szellemi valóságtól tették függővé.*” (In. HAMVAS BÉLA: *Scientia Sacra. Az őskori emberiség szellemi hagyománya.* Magvető Kiadó. Bp. 1988. 185.) Ezért is különösen fontos az írástudók felelőssége, s ezért nem várathat magára, hogy a posztmodern kor embere újra felismerje az éberség szerepét életében, valamint ráeszméljen a lelki-szellemi épség iránti felelősségvállalás egyéni és szociális fontosságára. Érdemes tehát megfontolnunk Müller Péter szavait, aki világlátásunk kozmikus egyensúlyának felborulását szintén abban látja, hogy „*az ember tudata [...] végzetesen kifelé fordult. Amit ma ismeretnek nevezünk, az nem egyéb, mint a lelkünkön kívül lévő világ ismerete, és jelenlegi tudományunk megismerésének eszköze »objektív«.* A lélek azonban szubjektív valóságunk, amelyet nem lehet úgy tanulmányozni, mint a hasnyálmirigyet vagy egy kristály szerkezetét, csakis befelé fordulással, önmegfigyeléssel. Erre azonban képtelenek vagyunk, s az ilyen módszereket tudománytalannak tartjuk. Így aztán a Földet többé-kevésbé meghódítottuk, de magunkat elvesztettük. Létrejött egy rendkívül fejlett, komputerizált földi Vidám Park, amelyben a humanitás elsovadt. Életünk nemcsak lélektelenné, de lélekellenessé is vált.” (In. MÜLLER PÉTER: *Lomb és gyökér.* Édesvíz Kiadó. Bp. 1993. 191.)

Jellemző, hogy az ismeretelméleti kérdésfelvetések mellett a kompromisszumot nem tűrő, változatos kifejezésmód mindvégig meghatározója a kötetnek, ami azért is figyelemre méltó, mert a versek témaválasztása, az archaikus jelképek gyakorisága bőven adna alkalmat egy-egy téma unalomig törtető megismétlésére. Ennek ellenére következetesen és jól átgondolt koncepció szerint követik egymást a versek, ami akkor is jól érzékelhető, ha a szövegek dinamikája teljesen magával ragadja az olvasót. A nyelvi leleményesség (mely időnként önálló szavak alkotásában is megnyilvánul), a tradicionális versformák megtörése szintén az élet- és teremtőerő áradását

prezentálja, míg a szövegek zeneisége, önmagát újraíró képessége az alkotási folyamat rituális jellegét hangsúlyozza. S bár Grandpierre Attila szuggesztív előadásmódja írásban nyilván nem lehet annyira átütő erejű, mint élőben, de a textológiai keretek adta mozgástér áthágása és kiszélesítése mégis oly mértékű verbális öntevékenységet eredményez, ami természetéből 79 fakadóan nem tűri meg a felesleges műfaji és nyelvi korlátokat. Míg elődei többnyire megmaradnak a klasszikus és tradicionális versformák alkalmazásánál, addig nála ezekkel csak szórványosan találkozunk, ahol viszont igen, ott a szavak és mondatok áradó mondanivalóját ez a zeneiség erősíti fel. A szövegek zöme ritmikai és retorikai szempontból sem véletlenül idézi a VHK-dalok szövegvilágát, olyannyira nem, hogy a szerző előző két kötetébe helyenként dalszövegeket is beválogatott. (Persze ennek a fordítottja is előfordul: nem ritkán a versek kerültek később megzenésítésre.) Az *Apám szíve dobog bennem* kötet sem kivétel ez alól – az 1986-os keltezésű *Élő Világegyetem* című szöveg ennek a repertoárnak is a részét képezi. Összességében az antológia vonzereje többek között abban a közvetlen és emberközeli poétikai magatartásban keresendő, ami a közérthetőség és az elvont gondolkodás közötti egyensúly megtartásán, s nem utolsósorban az Élet és a Világegyetem feltétlen tiszteletén alapul. Kijelenthető tehát, hogy Grandpierre Attila korábbi verses könyveihez hasonlóan, ez a válogatáskötet is méltó folytatása az apai örökségnek.